

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН ТРЪНЛИВИЯТ ПЪТ НА СЛАВАТА

Превод от датски: Светослав Минков, —

chitanka.info

Има една стара приказка за „трънливия път на славата“. Героят на приказката е стрелец, който стигнал до големи почести и слава, ала само след дълга и упорита борба и след тежки изпитания на съдбата. Кой, като е слушал тая приказка, не си е спомнял за „тръните“ на своя незабележим път и за многобройните „изпитания“ на своята собствена съдба? Приказката и действителността граничат тъй близо помежду си! Но в приказката добрият край идва тук на земята, а в действителността той настъпва често отвъд синора на земния живот.

Световната история е магичен фенер, който ни показва със светли образи върху тъмното платно на настоящето как благодетелите на човечеството, гениалните мъченици, са вървели из трънливия път на почестите и славата.

Във всички времена, във всички страни сияят пред нас тия светли образи. Наистина те блестят само няколко мига, ала всеки от тях е цял живот, цял човешки живот с всичките му битки и победи. Нека хвърлим поглед върху неколцина от тая тълпа мъченици — тълпа, която ще изчезне само тогава, когато цялото земно кълбо стане на прах.

Пред нас е амфитеатър, цял препълнен със зрители. От „Облаците“ на Аристофан хуморът и подигравката се леят като потоци върху събраната тълпа. На сцената артистите осмиват и телом, и духом най-прочутия атинянин — *Сократ*, същия тоя Сократ, който беше щит и опора на народа срещу тридесетте тирани, който спаси Алкивиад и Ксенофонт в кипежа и смущението на битката и чийто дух се издига по-високо от безсилните богове на древността. Ето, и той сам присъствува на представлението. Става от стола си и излиза напред: нека смеещите се атиняни разберат нагледно колко голяма е приликата между него самия и карикатурата му на сцената! Той стои насреща им, високо издигнат над всички.

Седем града си оспорвали честта да се нарекат родина на *Омир* — те се карали тогава, когато той бил отдавна умрял. Ала нека видим какъв е бил животът на Омир. Пешком се скита той от град в град и пее своите песни за парче хляб. Грижата за утрешния ден без време вплита сребърни нишки в косата му. Той, великият ясновидец, ослепява и с мъка се влачи из широките друмища. Острите тръни превръщат в парцали дрехата на царя на поетите! Но неговите песни

живеят още и само благодарение на тях живеят и до днес и боговете, и героите на древността.

Един след друг се явяват пред нас образи от изток и запад. Те стоят далеч един от друг и по време, и по пространство, ала всички вървят все по същия път, по трънливия път на славата, дето цъфтят цветя само тогава, когато с тях трябва да се окичи някой пресен гроб.

Под сянката на палмите се точи керван от камили с богат товар от индиго и други съкровища. Владетелят на страната изпраща дарове на оногова, чиито песни са станали утеха за народа му и слава за отечеството му. Оня, когото клетвата и завистта прокудиха в изгнание, сега е намерен... Керванът приближава града, който е дал подслон на поета. Из градските врати изнасят трупа на един бедняк и погребалното шествие препречва пътя на кервана. Тоя умрял бедняк е същият оня поет, комуто изпращат закъснелите дарове. Той е поетът *Фирдуси*^[1]! Той докрай измина трънливия път на славата.

А ето, върху мраморните стъпала на палата в столицата на Португалия стои африканец с груби черти на лицето, с дебели устни, с черни къдрави коси и проси милостиня. Това е верният и предан роб на *Камоениш*^[2]! Без него и без тия медни пари, които минувачите му подхвърлят, неговият господар, певецът на „Луизиадата“, би умрял от глад.

Сега върху гроба на Камоениш се издига скъп паметник.

Нова картина:

Зад една желязна решетка се вижда човек, бледен като смъртник, с дълга разчорлена брада.

— Аз направих откритие, по-велико от което не ще има в продължение на много векове — вика той, — и заради това ме държат затворен вече двадесет години.

— Кой е тоя човек? — питате вие.

— Той е луд — отвърща пазачът. — От какви не работи полудяват хората! Представете си, хрумнало му, че човек може да се вози с помощта на парата!

Пред нас е *Саломон де Ко*, който откри силата на парата, ала не изказа мисълта си тъй ясно, че да бъде разбран от Ришельо. Той умря в лудницата.

Ето *Колумб*, когото някога преследваха и навикваха уличните хлапета, защото искаше да открие нова земя! И той я откри!

Радостните викове на народа и тържественният звън на камбаните го поздравяват от победоносното му завръщане. Но гласовете на неговите завистници скоро заглушават ликуващите викове. Тоя, който откри нов свят, който улови сред океана златоносната американска земя и я подари на своя крал, получава за награда окови! Неговото последно желание е да сложат в гроба му тия окови. Те показват какъв е светът и как съвременниците ценят и награждават заслугите.

Картина след картина се низят пред нас. По трънливия път на славата минават много незабравими образи.

Ето, в дълбока тъмнина стои тоя, който измери планините на луната, който през безкрайните пространства проникна до звездите и планетите, тоя, който улови душата на природата и почувствува, че земята се върти под нозете му. Да, тоя сляп и глух старец, съсипан от страдания, е *Галилей*. Вижте, той стои безсилен в тъмнината и едва може да повдигне крака си, същия крак, с който някога в изблик на безмерно отчаяние, когато искаха да потулят откритата от него истина, той тропна по земята, като извика:

— И все пак тя се върти!

Ето, вижте оная жена, простодушна като дете в своя възторг и вяра. Тя носи знаме пред бойците и дарява на отечеството си победа и спасение. Чуват се радостните викове на народа. Ала ето буйните пламъци на голяма клада: там изгарят магьосницата *Жана д'Арк!*... И дори няколко века по-късно благородните съотечественици хвърлят кал върху бялата лилия. Присмехулникът Волтер възпява „Орлеанската дева“.

В Народното събрание във Виборг датските боляри изгарят законите на краля. Високо, високо се издига пламъкът, който осветява епохата и законодателя и озарява с блясъка на славата мрачната кула, където, побелял и прегърбен, стои предишният владетел на три царства — кралят народолюбец, другарят на гражданите и селяните — Кристиан Втори. Неговата история е написана от враговете му. Нека си спомним двадесет и седем годишното му затворничество, ако не можем да забравим неговите грешки.

От датските брегове тръгва кораб. До мачтата стои облегнат човек и за последен път гледа към остров Хвен. Тоя човек е *Тихо Брахе*. Той издигна знамето на Дания до самите звезди и като награда

за това получи оскърбления, мъки и злини. Сега той отива в чужда страна.

„Небесният покрив ще бъде навсякъде над главата ми, какво ми трябва повече?“ — казва си той и заминава. И чак в чуждия край прочутият датчанин намира спокойствие и признание за заслугите си.

— Ах, да се избавя, да се избавя поне от нетърпимите телесни страдания! — долита до нас стенание из далечината на времето. Каква гледка! Пред нас е *Грифенфелд*^[3], датският Прометей, прикован върху скалата на остров Мункхолм.

Ето ни в Америка. На брега на една от най-големите реки се трупат гъсти тълпи народ; разправят, че е измислен кораб, който може да плува срещу вятъра и бурята, посред природните стихии. *Робърт Фултън* се казва човекът, който се е заел с тая задача... Корабът потегля от брега, ала изведнъж спира... Тълпата се смее и се гаври. Дори самият баща на изобретателя подсвирква и се подиграва:

— Самонадеяност! Глупост! Тоя малоумен мечтател заслужава сега да бъде окован и хвърлен в тъмница!...

Ала излиза, че се е счупило някакво малко гвоздейче, което е спряло за миг действието на машината. След това колелата се завъртяват отново, лопатките надвиват пак съпротивата на водата и корабът бързо продължава пътя си!... Силата на парата превръща часовете в минути. Сближава всички страни на света помежду им.

О, човечество! Чувствуваеш ли ти всичкото блаженство на тая минута, когато геният се изпълва цял със съзнанието на своето предназначение? Когато всичкото отчаяние, всички рани, получени по трънливия път на славата, дори по собствена вина, се превръщат изведнъж в здраве, сила и светлина? Когато беззвучието се превръща в съзвучие?

И трънливият път на славата се разкрива в сияние, чиито блясък озарява цялата земя. Безкрайно щастлив е тоя, който е удостоен да върви по нейния път.

С мощни криле се носи геният на историята през годините и столетията, утешава, одобрява, пробужда размисъл и милосърдие в човешките сърца и винаги чертае върху черното платно на мрака лъчезарните образи на ония, които вървят по *трънливия път на славата*. И тоя път не свършва, както в приказката, с благополучие и

блясък тук на земята. Той минава отвъд синора на земния живот и се губи далече... в пространството и във вечността.

[1] *Фирдуси* — персийски поет (900–1026 г.), автор на „Шахнаме“ (Книга на царете) — персийски национален епос. ↑

[2] *Камоеши* — португалски поет (1524–1580 г.), автор на португалския национален епос — „Лузиади“. ↑

[3] *Грифенфелд* — датски държавен деятел. Създал „Кралския закон“, насочен срещу аристокрацията. През 1679 г. бил свален от власт, осъден на смърт, а след това заточен до живот на остров Мункхолм. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.